

Nechutová, Jana

[Zachová, Jana. Die Chronik des Franz von Prag: inhaltliche und stilistische Analyse]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1979, vol. 28, iss. E24, pp. 167-168

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109214>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

byl ponechán a zdokonalen též rodokmen posledních Přemyslovců a prvních Lucemburků.

Sám překlad byl revidován pouze po stránce věcné, nikoli jazykové. Prof. Fiala opravil několik omylů, jichž se z hlediska historika dopustil překladatel v 1. vydání. Podstatné změněny jsou překlady veršů. R. Mertlík slíbil na str. 918 prvního vydání, že se bude k veršům Petra Žitavského vracet, a tento slib také splnil — většina veršů je přeložena nově (tentokrát pouze Mertlíkem, bez spolupracovníka). Překladatel se zřejmě utvrdil v názoru, že je ne-li marné, tedy jistě aspoň zbytečné pokoušet se v českém znění o leoninské rýmy, neboť upustil od svého záměru „kde to bude možné a účelné, okrašlovat rýmem další a další verše“. Přimo pod textem překladu pod čarou čtete nejnutnější stručné poznámky a odkazy. Obsírnější poznámky a odkazy na literaturu jsou vzadu za textem (obojí je převzato ze staršího vydání a Fialou revidováno).

Základní poučení o kronice a o jejích autorech získá čtenář ve Fialově předmluvě (str. 5–19): je to v podstatě text, který byl v 1. vydání zařazen ke konci publikace mezi vlastní kroniku a vysvětlivky; této výklad Fiala na několika místech rozšířil (např. na str. 5–6 v odstavci o legendách mluví navíc v obsírné poznámce o legendě Kristiánově; tuto problematiku ale bohužel podává jednostranně) a pozměnil jeho uspořádání. Z těchto změn je nejdůležitější to, že výklad z vydání roku 1952 „Kronika Zbraslavská po stránce slovesné“ pojal jen ve výtahu do své předmluvy v několika odstavcích (str. 15–16), v nichž mluví o verších kroniky. Zcela vypuštěn byl původní Fialův „Historický úvod“, jímž bylo opatřeno 1. vydání a jehož účelem bylo podat čtenáři marxisticky pojatý výklad událostí doby, o níž Kronika pojednává. Dnes je takový úvod obecný zbytečný, neboť existuje řada prací, které výklad doby z marxistického hlediska podávají. — Kromě v předmluvě nachází čtenář poučení ve zmíněných vysvětlivkách za textem, uspořádaných podle kapitol, a ve „Věcných vysvětlivkách“, v nichž je zachycena kulturní a náboženská terminologie latinského středověku, ale i středověké realie. Oba rejstříky, osob i míst, byly sestaveny nově (M. Bláhovou) a mají méně hesel než původní rejstříky Heřmanského.

Iniciativa, již se podjalo a již začalo za odborné spolupráce prof. Fialy realizovat nakladatelství Svoboda, je velice vítána celé kulturní veřejnosti, již se tak brzy dostane možnosti seznámit se v překladech se základní kronikářskou literaturou našeho středověku a pochopit mnohé nejen z dějin, ale i z literární historie českých zemí. Jen škoda, že základem pro tyto překlady stále zůstávají zastaralé edice, vesměs Emmerovy ve Fontes Rerum Bohemicarum. Rozhodně stejně naléhavě jako pořizování překladů se mezi odborníky (a v neposlední řadě právě mezi překladateli) pocituje potřeba moderních kritických edicí latinsky psané české literatury středověku.

Jana Nechutová

Jana Zachová: Die Chronik des Franz von Prag (Inhaltliche und stilistische Analyse); Univerzita Karlova, Praha 1977 (1974), 158 s.

Jana Zachová se ve své práci zabývá historickým dílem doby Karla IV., kronikou Františka Pražského. Dříve než se věnuje rozboru tohoto textu, mluví v úvodu (Einleitung, str. 7–16) o kulturních poměrech v českých zemích ve 13. a 14. století a zejména o kronikářské literatuře této doby; výklad vrcholí podrobnější charakteristikou Zbraslavské kroniky a je zakončen přehledem kronik z 2. poloviny 14. století (František Pražský, Beneš Krabice z Weitmile, Marignola, Neplach, Přibík Pulkava z Radenína). I. kapitola — „Text der Chronik, Handschriftliche Erhaltung, Editionen“ (str. 17–23) informuje o dvou základních rukopisech kroniky a podává kritické zhodnocení Emmerova vydání ve FRB IV. Dozvídáme se zde rovněž o dvou recenzích skladby a o jejich různé závislosti na Kronice zbraslavské. Ve II. kapitole (str. 24–62) se autorka věnuje obsahovému rozboru Františkova historického spisu: postupuje po jednotlivých třech knihách kroniky a ukazuje, že v prvních dvou knihách, které skýtají obdobný obraz, v pasážích, inspirovaných textem Kroniky zbraslavské, čtete text proti této předloze podstatně zkrácený, a to hlavně o podrobnosti z dějin kláštera, o uvádění současných dokumentů, o pasáží, které podle Františkova mínění nebyly nezbytné v líčení vlastního děje; právě tato tendence znehodnocuje Františkovu práci, neboť mnohde autor vynechává takové pasáže Zbraslavské kroniky, které jsou podstatné pro pochopení historických událostí (dobové pozadí, údaje o jménech a datech),

takže dohází až ke zkreslením, nejasnostem a nedorozuměním. Pokud je naopak František štědrější na informace než jeho pramen, týkáji se většinou jeho mecenáše biskupa Jana IV. z Dražic (i ty jsou ale spíše rétorické a nepříliš konkrétní; v této souvislosti řeší Zachová nově vztah Františkova líčení k textu „Conscriptio super fundacione monasterii beate Virginis Marie in Rudnicz“, jímž se už dříve zabýval Chaloupecký). V odstavci „Andere Ansichten und Tendenzen bei FP“ zdůrazňuje autorka Františkovo silné nacionální cítění a jeho odmítavý vztah k Němcům, jak vynikne, srovnáme-li místa jeho kroniky, týkající se Rudolfa Habsburského, ale i Jindřicha Korutanského, s odpovídajícími pasážemi Zbraslavské kroniky. Ve třetí knize, v níž se František mohl o svou předlohu opírat pouze pro dobu do roku 1338 (u Františka končí 1. recenze kroniky rokem 1342, 2. rokem 1353), postupoval celkově samostatněji: kronikář se zde věnuje více událostem, spjatým s církví; za zvláštní zmínku stojí jeho zvláštní a v kronikářské literatuře neobvykle opravdový zájem o astronomii. Zachová podává výčet míst, jež se u Františka týkají panování Karla IV., a vyslovuje hypotézu, že závěrečná část 2. recenze textu, pojatá stroze analiticky, není součástí kroniky a že snad František vůbec není jejím autorem. Celkově konstatuje, že na těch místech kroniky, pro něž už autor neměl předlohu ve Zbraslavské kronice, se ukazuje ještě jasněji Františkův nedostatečný historický a kritický smysl. Zajímavý je závěr, jež dává autorka k úvaze na str. 62: nesdílí obecně přijaté mínění, že Karel IV. nebyl s kronikou spokojen pro nedostatky úcty, projevované v ní Janu Lucemburskému — Karel spíše postrádal důkladnější a konkrétnější údaje o své vlastní vládě.

Kapitola III. — „Stilistische Analyse der Chronik Franzens“ (str. 63—105) — je opět rozdělena na rozbor pasáží, v nichž autor čerpal ze Zbraslavské kroniky, a na rozbor samostatné práce Františkovy. Zachová se zde zabývá nejprve prologem a poté prostředky, jichž autor kroniky užíval při zkracování předlohy (neboť Zbraslavská kronika byla i co do stylu a rétorické výzdoby Františkovým podkladem a vzorem): ve většině případů se ukazuje, že František Pražský nebyl obratným stylistou a navíc že občas dokonce četl svou předlohu špatně. Co se týče rétorické výzdoby, zdá se, že František se snažil vyjmout ze Zbraslavské kroniky spíše věcné informace a nestaral se příliš o uměleckou stránku způsobu jejich podání. Autorka rozebírá jednotlivé prvky obou základních druhů rétorické výzdoby — ornatus facilis a ornatus difficilis — a dospívá k závěru, že se ve Františkově textu vyskytuje méně tropů takzvaného ornatus difficilis než ve Zbraslavské kronice a že převládá typ takzvaného ornatus facilis, přičemž kronikář mnohé ozdoby předlohy záměrně vypouští nebo při krácení textu komolí a ničí, což je zřejmé zvláště nápadně na jeho zacházení s rýmem prózy. Mezi rytmickými klauzulemi má František v přejaté části stejně jako jeho předloha nejčastěji cursus velox, hojně se u něho vyskytuje i trispondaicus. — V samostatné části své kroniky věnuje František Pražský stylistickým prostředkům poněkud větší péči: jeho styl ovlivňuje bible a dikce listin, často čteme loci communes; tam, kde můžeme ozdoby definovat jako ornatus difficilis, je většinou třeba říci, že se jedná o ustálené stereotypy, s nimiž František zacházel stejně mechanicky jako ostatní středověcí autoři. Mezi figurami ornatus facilis převládá výzdoba zvuková, především aliterace. Vzhledem ke cursu se i zde projevuje trispondaicus jako oblíbený prostředek tohoto kronikáře. — Zajímavá je rovněž poslední pasáž, která pojednává o verších v kronice Františkově (str. 96—103).

Velmi záslužnou práci vykonala autorka v příloze, která je vlastně úplným do detailu propracovaným textověkritickým aparátem k Emlerově edici Františka Pražského. Práce, zde odvedená, se rovná pořízení nové edice kroniky a je s podivem, že Zachová tuto edici nepublikuje. Byla by potřebná jak pro toho, kdo studuje její publikaci, tak pro celou badatelskou veřejnost v oboru vůbec.

Celkově můžeme konstatovat, že recenzovaná publikace přináší velmi důkladný rozbor svého předmětu, že autorka vynaložila značnou péči na jeho studium i na formulaci svých výsledků, že se na nejednom místě úspěšně kriticky vyrovnává s dosavadními Františkovými kroniky se týkajícími názory a domněnkami. Můžeme si jen přát, aby se takového rozboru dočkala i další a nejen kronikářská díla našeho latinského středověku, která si mnohdy dokonce zalouží pozornosti snad i více než dílo pražského kronikáře.